

◆ קידוש ה' בפני תשעה יהודים

◆ ברכת "יוצר האדם"

◆ גיטי החיילים הכהנים

◆ הבעל יכול לחזור אך לא לביתו

השבוע בגליון

◆ מי יברך ברכת האירוסין?

◆ פרהסיה - בפני עשר או אחד עשרה?

◆ ברכת האירוסין - ברכת המצוות או ברכת השבח?

◆ מדוע ברכת אירוסין ארוכה ומפורטת?

◆ מעשה הקידושין אינו מצווה

◆ חתן שקידש את הכלה לפני הברכה

דבר העורך

אבינו מלכנו

קול השופר נישא על המיית בקשת הסליחות, והעם מרכין את ראשו בהכנעה לפני מלכו של עולם. **"אבינו מלכנו"**. כל הבקשות, התחינות והסליחות, אינן יכולות לבוא ללא הכרה במלכותו יתברך. **אבינו מלכנו**. חטאנו לפניך. **אבינו מלכנו**. חדש עלינו שנה טובה. **אבינו מלכנו**. תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך. **וכשמכיר** אדם בכך שהוא עבדו של המלך, אזי הוא זוכה להעפיל לדרגות נשגבות, גבוה מעל גבוה, תוך ביטול רצונותיו ומאווייו, שהרי מי "הוא"!

לקח רב ונפלא ניתן ללמוד מן המעשה המסופר על גאון התורה וגדול ישראל, רבינו משה סופר, בעל ה"חתם סופר".

בישיבתו של ה"חתם סופר" שבפרשבורג נהגו ללמוד את המסכתות במחזור של שלש שנים, כך שמדי שנה רביעית היו שבים ללמוד את אותה המסכת. תלמידי ה"חתם סופר" זכו לכך שהוא עצמו לימדם שיעור יומי הנהוג בישיבה היה, כי אל השיעור היומי נכנסו התלמידים בשלש שנותיהם הראשונות בישיבה. המבוגרים יותר לא נכנסו לשיעור זה.

ברם, תלמיד אחד, שנכנס ללמוד בישיבה בגיל צעיר מאד, הוסיף להכנס לשיעוריו גם בשנתו הרביעית בישיבה. לקראת תחילת שנתו הרביעית, אמר בחור זה לחבריו, כי הוא עודנו זוכר את השיעורים שאמר ה"חתם סופר" על גמרא זו לפני שלש שנים, ובכח זכרונו עמד והרצה בפניהם את כל שיעורו של החתם סופר על הגמרא הנלמדת.

◀

ברכת האירוסין - ברכת המצוות או ברכת השבח?

בעת החופה, לפני מעשה הקידושין, הרב מסדר הקידושין מברך את ברכת האירוסין: "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו, וציוונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין. ברוך...".

גדולי עולם, מתקופת הראשונים, נחלקו על אודות מהותה של ברכה זו, כלהלן.

מדוע ברכת אירוסין ארוכה ומפורטת? שאלה רבתי שוטח הרא"ש בסוגייתנו (סימן י"ב), מדוע אין מברכים בפשטות "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקדש אשה"? זאת ועוד, תמה הרא"ש, מדוע נתקנה ברכה זו באריכות ובתוספת שאינן נמצא ביתר ברכת המצוות, וכגון, הכי מברכים בברכת השחיטה "שאסר לנו אבר מן החי"? מדוע בברכת האירוסין מזכירים את האיסור ופרטים נוספים באיסור עריות ואת ההיתר שנעשה על ידי חופה וקידושין?

לאור תמיהותיו אלו מבאר הרא"ש, כי ברכת האירוסין אינה "ברכת המצוות", אין היא ברכה על קיום מצווה, אלא "ברכת השבח". ברכות השבח לא נתקנו על מעשה מסויים אלא הן שבח כללי שתקנו חז"ל לברכו בזמן ובמצב מסויים. בברכת האירוסין אנו מודים ומשבחים, איפוא, על שהבדילנו מן העמים בדיני נישואין, ולשם כך עלינו לפרט את השבח.

מעשה הקידושין אינו מצווה: קביעתו זו של הרא"ש אינה רק למהותה של הברכה אלא למהותו של מעשה. כלומר, הרא"ש נוקט כי מעשה הקידושין אינו מצווה! שכן, מצווה אחת יש, פריה ורביה, שקיומה בפועל אינו מותנה בקידושין, אלא שכדי לקיימה יש לקדש את האשה [גם תנאי זה אינו הכרחי, עיין שם. וראה מה שביאר את החילוק בין קידושין לשחיטה שנתקנה בה ברכת המצוות].

לעומתו, הרמב"ם (הלכות אישות פרק ג' הלכה כ"ג) חולק על הרא"ש מכל וכל. הרמב"ם סובר כי ברכת האירוסין היא ברכת המצוות, לפי שמעשה הקידושין עצמו מעשה מצווה הוא (ועיין עוד בספר המצוות עשה ר"ב - ר"ג).

שתי השלכות הלכתיות רבות משמעות תלויות במחלוקת זו.

חתן שקידש את הכלה לפני הברכה: האחת, אם אירע שהחתן קפץ ואמר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", ומסר לה את הטבעת, בטרם בירכו ברכת האירוסין, הניתן לברכה כעת? ובכן, הרמב"ם (שם) כותב מפורשות: "ואם קידש ולא בירך - לא יברך אחר

ליאור בנימין ורדי ז"ל

הבחור הר"ר ידידיה יבדלחט"א
נלב"ע ערב ראש השנה תשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

משה גרינפלד ע"ה

הר"ד ב"ר חיים יהודה ז"ל
נלב"ע כ"ג באלול תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

משה אליעזר האוזר ז"ל

הר"ד ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ז באלול תשנ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו הר"ד שלמה האוזר ומשפ' שיחיו תל - אביב

לעילוי נשמת

הרב החסיד **משה אביגדור הלוי פסטג ז"ל**
ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע כ"ח באלול תשס"ג

תנצב"ה

הקידושין, שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה - כבר נעשה", כבר התקיימה המצווה. ברם, לדעת הרא"ש, שברכת השבח היא, יתכן שניתן לברכה גם לאחר מסירת הטבעת שהרי עדיין המעמד מתקיים, ואין זו ברכה על גוף המצווה אלא לשבח לקב"ה שנתן לנו את מצוותיו [וראה ברא"ש שהביא דעה שאף לכתחילה ראוי לעשות כן. אולם, עיי"ש בקרבן נתנאל שאין כן דעת הרא"ש].

מי יברך ברכת האירוסין? ההשלכה הנוספת היא, מי יברך את ברכת האירוסין. הרמב"ם (שם) כותב: "כל המקדש אשה... צריך לברך...". הוא עצמו מברך, שהרי ברכת המצוות היא, ואין אדם מברך ברכת המצוות עבור חברו. לעומת זאת לדעת הרא"ש שברכת השבח היא, יתכן שנתקנה הברכה שיברכוה בזמן האירוסין, יהיה מי שיהיה, ולא דווקא החתן עצמו. ואכן הריטב"א הנוקט גם הוא כשיטת הרא"ש, שברכת האירוסין אינה ברכת המצוות, מוכיח את שיטתו ממנהג העולם שמסדר הקידושין מברך ולא המקדש, והרי אין בנמצא ברכת המצוות נוספת שמברך אדם עבור חברו המקיים את המצווה, אלא מקיים המצווה עצמו הוא המברכה. על כרחך שזו ברכת השבח שנתקנה לאמירה במעמד החופה, אך לאו דווקא על ידי החתן.

אנו נוהגים שמסדר הקידושין הוא המברך את ברכת האירוסין, כפי שפוסק הרמ"א: "ויש אומרים דאחר מברך... וכן נוהגים". מנהג זה מבוסס על דעת הרא"ש הנזכרת (עיי"ש בדרישה). האם מנהגנו אינו תואם לשיטת הרמב"ם שכתב כי המקדש יברך?

ובכן, הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל כותב ("הר צבי" יו"ד סימן א'), כי גם לדעת הרמב"ם יכול אחר לברך ולא רק החתן, זאת, לאור הכלל שבידינו, כי בברכת המצוות יכול אדם לברך עבור חברו מדין "ערבות", לפי שכל ישראל ערבים זה לזה. ואילו הרמב"ם שכתב כי המקדש עצמו צריך לברך, מתכוון למנוע מצב שאחר יברך בלא כוונה להוציא את החתן ידי חובה.

ראוי לציין, כי דבריו אינם בגדר חידוש וכבר בדברי הגאונים מצאנו כי כך נהגו שלא החתן מברך אלא אחר המברך בשליחותו של החתן (ראה תשובת ר"ש גאון בשערי צדק סימן מ"ה ומובא באנציקלופדיה לתלמודית חלק ד' עמוד תכ"א).

אכן, יש ממסדרי הקידושין המדקדקים לומר לחתן לפני הברכה שיכוון לצאת בברכה, ובכך יצא גם ידי שיטת הרמב"ם ב"ברכת אירוסין".

דף ז/ב פוק ואייתי לי בי עשרה - דף ח/א חתנים מן המנין **פרהסיה - בפני עשר או אחד עשרה?**

פוסקים רבים משווים בין סוגייתנו, לבין הלכה במצוות קידוש ה': נצטוונו על מצוות קידוש ה'; למסור את נפשנו על קדושתו יתברך. למצווה זו כללים רבים, ביניהם, כי על ג' עבירות יש להיהרג, ובשעת השמד, יש להיהרג אפילו על מנהג ישראל. אחד מכללי מצווה זו קובע, כי יהודי שכופים אותו לעבור על מצווה מן התורה בפני עשרה יהודים, חייב למסור את נפשו (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ב').

קידוש ה' בפני תשעה יהודים: בשאלה רבתי נתחבטו הפוסקים מזה דורות, האם מניין העשרה כולל את היהודי שכופים אותו לעבור על המצווה, או שמא רק אם מלבדו ישנם עשרה יהודים הנוכחים במעשה, עליו למסור את נפשו, אך אם רק תשעה יהודים רואים אותו, אינו צריך למסור את נפשו.

שאלה זו מורכבת משני נידונים. **א.** במעשה שלעשייתו נדרשים עשרה, האם עושה המעשה נכלל בעשרה אלה? **ב.** גם אם נכריע שעושה המעשה נכלל בעשרה אלה, שמא במצוות קידוש ה' שונה הדבר, מפני שעיקר קידוש ה' מתקיים במותו ובשעה שמת כבר אין עשרה, כי אם תשעה. בעל "זרע אמת" (שו"ת, יו"ד סימן נ"ב) שדן בעניין, הוא בין הפוסקים המבקשים להסיק מגמרתנו לגבי הנידון הראשון.

במגילת רות נאמר, כי בעת שעמד בועז לקחת את רות "וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזְקְנֵי הָעִיר, וַיֹּאמְרוּ שָׁבוּ פֹה. וַיֵּשְׁבוּ... וַיֹּאמְרוּ בְּעֵז לְזָקְנִים וְכָל הָעָם עֲדִים אִתָּם הַיּוֹם, כִּי קָנִיתִי... וְגַם אֶת רות המַלְאָכִיָּה אֲשֶׁת מַחְלוֹן - קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה".

גמרתנו דנה לשם מה כינס בועז עשרה? לדעת **רב נחמן** עשה כן בועז כדי לברך ברכת חתנים בפני עשרה. לדעת רבי אבהו בועז כינסם כדי לשטוח בפניהם את דרשתו-חידושו מן הפסוק "עמוני" - ולא עמונית, "מואבי" - ולא מואבית [לאורו הוא נשא את רות אף על פי שהיתה גיורת עמונית], לפי שנהגו לפרסם דין, דרשה, או הלכה חדשה, בפני עשרה אנשים דווקא, כינסם בועז כדי לומר בפניהם חידוש דין זה.

והנה, בגמרתנו אומר **רב נחמן** בשם רב: "חתנים מן המניין". כלומר, החתן הוא אחד מן העשרה שבנוכחותם יש לברך ברכת חתנים, ואין צורך בעשרה מלבדו. השאלה המתבקשת היא, הן בפסוק נאמר מפורשות שבועז לקח "עשרה אנשים", ולכאורה המשמעות הפשוטה של הפסוק שלא מנה עצמו עם המניין? רב נחמן סותר, איפוא, את דבריו, כי הוא סובר שפסוק זה עוסק בברכת חתנים

כולל השגותיו, חידושי ופירושי. **אכן**, כשהתחיל השיעור נוכחו התלמידים כי חברים לא יחיד דבר. בזכרוננו החד הוא זכר את כל מהלך השיעור, בדייק מפליא. חיך קל עלה על שפתי חלק מן התלמידים, וכאשר הבחין בכך החתם סופר הוא שאלם לפרשו. איש לא החתם סופר את פיו, עד שהחתם סופר פנה ישירות לאחד הבחורים והורה לספר לו פשרו של דבר. הלה סיפר את שאירע, כי לפני השיעור כבר שמעוהו כל הבחורים בפרוטרוט מפיו של הבחור שנכח בשיעורו של הרב על סוגייה זו לפני שלש שנים תמימות.

"החתם סופר" סגר את גמרתו, עמד ממקומו ויצא את החדר, תוך שהוא מביע את אי שביעות רצונו מהתנהגותו של התלמיד. **חרדה** אחזה בנוכחים. חרדה אימנה וחרטה שאין עזה הימנה. כבר בימים ההם יצא שמעו של רבם בכל העולם, המונים שיחירו לפתחו, מכל קצווי ארץ ושגור אליו שאלות הלכתיות סבוכות, והם, בחורים צעירים, כך נהגו ברבם. פחד.

למחרת היום ציווה החתם סופר לכנס את כל תלמידי הישיבה מקטן ועד גדול, כולל הבחורים המבוגרים. אפילו החולים. כולם. איש בל ייעדר. **שלש** מאות ושמונים תלמידי הישיבה התכנסו בחיל וברעדה בפני מורם ורבם. הבחור שחזר על השיעור בפני חבריו יכר שתבלעוהו האדמה ובלבד שלא יאלץ להיות נוכח במעמד, אך חזקה עליו פקודת רבו. זה לו מעת לעת שעיניו מהוות מעין לא אכזב לדמעות רותחות, ופיו אינו פוסק למלמל תפילות מלב נשבר שימחל לו עונו, על אשר פגע בכבוד רבן של בני הגולה.

הס השלך באולם. ראש הישיבה נכנס. **לפתע** נשמע קול בכי עז. ראש הישיבה, גדול הדור, מירר בככי. אוי לי כי ביזיתי אתמול את תלמידי היקר. היה עלי לשמוח על כך שהוא זוכר את השיעור לכל פרטיו וחלף זאת גרמתי לו צער ועגמת נפש מרובה. על כן, במעמד כל הציבור הנני לבקש ממנו מחילה".

במהלך דקות ארוכות שב החתם סופר וביקש מחילה מן התלמיד, שלא היה מסוגל לפצות את פיו, עד שהתעצם בתעצומות נפש לכבוד מורו ורבו ואמר: "מוחל".

בסיום המעמד ביקש החתם סופר בקשה מרטיטה מתלמידיו: "אנא התפללו עלי שימחול לי הקב"ה, על שזלזלתי בתלמידי חכם צעיר".

אבינו מלכנו - החזירו בתשובה שלמה לפניך. אבינו מלכנו - חננו ועננו, כי אין בנו מעשים. עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מהדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

דף ח/א שהכל ברא לכבודו **האדם תכלית הבריאה** מקומה של ברכה זו כאן, מפרש בעל ההפלאה, הוא מפני שתכלית הבריאה הוא האדם, והאדם לא נעשה שלם עד שלא נשא אשה. לפיכך בעת נישואין מברכים על הבריאה גם כן.

דף ח/א שהכל ברא לכבודו **השתתפות האבות בנישואין** על ברכת "שהכל ברא לכבודו" כותב רש"י (ד"ה "שמח תשמח"), כי היא "**לכבוד הנאספין**". על פי דרך הדרש יש שאמרו, כי הכוונה לאבות המשפחה של החתן והכלה **שנאספו אל עםם**, ובאים להשתתף בשמחת יוצאי חלציהם (פניני המסכת בשם מהרי"ד מבעלזא).

והוא עצמו אומר בשם רב, כי החתן כלול עם העשרה!

על כרחך, שאין הפסוק מתפרש כפשוטו, אלא כוונתו שבעז קיבץ עשרה אנשים והוא עצמו היה בכללם.

מכאן, אחר שכבר התברר כי הפסוק מתכוון שהיו עשרה באותו מעמד, ולא יותר, עלינו להניח כי רבי אבהו אינו חולק על כך וגם הוא מסכים כי באותו מעמד היו עשרה אנשים בלבד. לפי רבי אבהו הסובר, כי בעז כינסם כדי לפרסם חידוש, הרינו למדים, כי בכל מעמד הדורש פרסום בפרהסיא, עשרה אנשים, הרי המפרסם עצמו נמנה עמהם. לפיכך, בשאלתנו הכאובה יש להסיק, כי אם תשעה יהודים נוכחים ביהודי שמאלצים אותו לעבור עבירה או למסור את נפשו, עליו למסור את נפשו על קידוש ה'.

לגבי הנידון השני כתב בעל "זרע אמת", כי גם אם נקבל את הטענה כי עיקר קידוש ה' מתקיים במיתתו ואז יהיו רק תשעה, הן מן הסתם יש זמן מועט בו הוא גוסס ועוד לא מת ובאותם רגעים מתקיים מעמד קידוש ה' בעשרה.

יש לציין, כי ה"מנחת חינוך" (מצווה רצ"ו ס"ק י') דן גם הוא בשאלה זו ומעלה צד נוסף, כי אם יציית לנכרי ויעבור על האיסור, הרי נוכחים עשרה בעת חילול ה' ויתכן שמפני כך עליו למסור את נפשו.

דף ח/א ויוצר האדם

ברכת "יוצר האדם"

לפני כחמש שנים (גיליון 489) עסקנו בהרחבה בשאלה, מדוע חלק מברכות השחר נוסחו על דרך השלילה, כגון, "שלא עשאי גוי", "שלא עשאי עבד", וכדומה, כלום לא היה ראוי יותר לברך "שעשאי ישראל" ובכך לברך באופן חיובי?

רבי יואל סירקיש, הב"ח, עומד על כך בספרו והוא מביא, כי יש המתרצים לאור דברי חז"ל, "נח לו לאדם שלא נברא משנברא", כי מאחר שנח היה לו לאדם שלא יברא, כיצד יברך על בריאתו באופן חיובי? לפיכך תקנו חז"ל את נוסח הברכה באופן הנוכחי, "שלא עשאי גוי", לאמר, נח לי שלא נוצרתי, ועכשיו שנוצרתי, ברוך ה' שאינני גוי או עבד.

והנה, בסוגייתנו אנו למדים כי שתיים משבע הברכות שמברכים בסעודת נישואין היא "ברוך... יוצר האדם". הא כיצד?

תשובות רבות נאמרו בדבר.

יש שחילקו בין ברכות השחר לברכות הנישואין. ברכות השחר, "שלא עשאי גוי", "עבד", מכוונות למעלתו הרוחנית של היהודי שהתחייב במצוות. לגבי כך אמרו חז"ל כי נח לו לאדם שלא נברא משנברא, כי עם בואו לעולם הוא נכנס להתחייבות רוחנית שאינו יודע אם יזכה לעמוד בה. ברם, ברכת "יוצר האדם" אינה ברכה על מעלת הרוחניות אלא על גוף האדם. בעלי התוספות (יבמות סא/א) כותבים כי ברכת "יוצר האדם" כוללת אף את הנכרים, כלומר, כל אדם באשר הוא. מאחר שגוף האדם נהנה בעולם הזה, אין עילה לתקן ברכה זו על דרך השלילה אלא תקנוה בנוסח חיובי (מהרא"צ בריסק, אב"ד טשעקא, בקובץ אור ישראל י"ד עמוד קל"א).

אחרים כתבו חילוק אחר בין הברכות. ברכות השחר מתייחסות למברך עצמו, "שלא עשאי...", לעומת שבע ברכות הנישואין המתייחסות ליצירת האדם. אין ספק כי יצירת האדם טובה, כך העיד הקב"ה עצמו בשלהי היום השישי לבריאת העולם: "וירא אלוקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאד".

יש שהטעימו זאת בכך שחז"ל לא אמרו רע לו לאדם שנברא, חס וחלילה, וכי הבורא יתברך, שכל רצונו להטיב עם ברואיו, עשה עמנו רעה שבראנו? אלא אמרו שנוח לו, היינו: קל לו, לאדם שלא נברא משנברא, משום שאין זה קל כל כך לנהוג כדבעי. אבל ללא ספק שעצם בריאתו, אם יזכה לפשפש במעשיו ולעבוד את ה' באמונה, הרי מצוותיו ומעשיו הטובים יחד עם זיכוך הגוף מעבירותיו יביאוהו לאושר עילאי עד אין קץ, אשר ודאי עדיף הוא על הכל. לפיכך, אף על פי שבאופן פרטי על האדם לזכור את החובה ואת הקושי הגשמי המוטל על כתפיו, ולפיכך אינו מברך על יצירת עצמו, אולם, נאה וגם יאה לברך על היצירה הכללית, ותוצאותיה הסופיות, שהן טובות ללא ספק, "יוצר האדם" (ראה "סוכת דוד").

אחרים השיבו בפשטות, כי ברכת "יוצר האדם" מתייחסת לבריאת אדם הראשון קודם החטא, כמבואר בסוגייתנו. על בריאה זו, לפני ששלט בו יצר הרע, וודאי נח לו שנברא.

דף ט/ב כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כתב לאשתו

גיטי החיילים הכהנים

ישי אבי דוד נהג לבקש מבניו לכתוב לנשותיהם גט כריתות בטרם יצאו למלחמה, מפני החשש

דף ח/א שמח תשמח ריעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם

שמחה כאדם וחיה

בילקוט גרשוני מבוארת ברכה זו: "התפילה היא שישמחו זה בזה ותהא אהבתם שלמה כאשר היה אצל אדם וחיה שלא היתה אהבתם תלויה בדבר, לא לשם ממון ולא לשם יופי", אלא רק בעבור זה שהקב"ה זיווגם יחד.

דף ח/א כשמחך יצירך בגן עדן מקדם **אם גן עדן, עולם הזה מדוע?**

לפני שחטא אדם הראשון, היה מקומו בגן עדן מקדם. מלכתחילה, לשם מה נברא, איפוא, העולם בו אנו שוהים, אליו גורש לאחר החטא? במדרש תלפיות נאמר, כי באותם ימים היה עולמנו משמש את אדם הראשון לצרכי הגוף וגן עדן היה עבורו מקום קדושה, לתפילה וללימוד ("טעמי המנהגים" דף תס"א).

דף ח/א קול ששון וקול שמחה

ההבדל בין "ששון" ל"שמחה"

הגר"א (מגילת אסתר ח/ז) מבאר, כי שמחה - זו היא שמחה שלפני המאורע, וששון היא לאחר מעשה.

המלבי"ם (ספר הכרמל ערך ששון) מבאר באופן אחר: שמחה - שמחה פנימית שאינה באה לידי ביטוי חיצוני. ששון - גילוי שמחה על ידי סממנים חיצוניים, כדוגמת לבישת בגדי חג.

דף ח/א קול מצהלות חתנים מחופתם

עשר חופות בכל חתונה

בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"א) מובא: "עשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן, וכולם של אבנים טובות ומרגליות ושל זהב... והיו המלאכים מתופפים בתופים".

רבינו יעקב סקילי, תלמידו של הרשב"א, כתב בספרו "תורת המנחה" (י"ט ט של עצרת עמוד 495), כי בדורות הראשונים היו עושים עשר חופות לחתן וכלה, וכפי נוסח הברכה "קול מצהלות חופות חתנים", בלשון רבים (כך היתה גירסתו בנוסח הברכה). אולם כיום בטלה שמחה זו, כפי שנאמר (ישעיה כד יא) "ערבה כל שמחה", ועתיד הקב"ה להחזיר לנו.

דף ח/א בריך שית

שבע ברכות כנגד שבעה קולות

בתשב"ץ (תשב"ץ קטן, סימן תס"ד, תס"ה) הולך ומונה את כל מנהגי החתן והכלה, ומבאר כי לכולם קשר ורמז ליום מתן תורה.

מקבצים עשרה אנשים לברכת חתנים, לפי שבעשרה פעמים הפסוק מכנה את ישראל "כלה" לפני הקב"ה.

מלויים את החתן בנרות דולקים, רמז לברקים שהיו במתן תורה.

כנגד שבעת הקולות שהיו במתן תורה, תקנו שבע ברכות נישואין.

דף ח/א בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים, ולבסוף נברא אחד

בריאת האיש והאשה

הרשב"א (שו"ת, חלק א' סימן ס') מבאר, כי בתחילה עלה במחשבה "לבראות שניים", היינו, כיצירת שאר בעלי חיים, שנברא הזכר בפני עצמו והנקבה בפני עצמה. אולם, "לבסוף נברא אחד", כלומר, שהאשה לוקחה מגופו ומצלעותיו של האדם, "להיותה כאחד מאבריו ולהשתוקק בתועלת בעלה והבעל משתוקק בתועלתה".

לפי זה מבאר הרשב"א את דברי הפסוק "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו" (בראשית ב/כד), שעל כן נבראה האשה עצם מעצמיו, "להיות הדבקות בהם אמת וחזק יותר מדבקות הבן לאב ולאם שהוא מגופם", מכיון שהאשה נלקחה ממש מאבריו.

שהם לא ישובו מן המלחמה. כשעלה דוד בנו על כס המלכות, הוא תיקן שכך ינהגו כל חיילי עם ישראל היוצאים למלחמה (ראה רש"י ד"ה "דכתיב").

על מהותו של גט זה נחלקו הראשונים.

רש"י מפרש: "שאם ימות במלחמה, יהיה גט מיום כתיבתו". את דבריו מפרשים בעלי התוספות, שהגט ניתן כדי שהנשים לא תיוותרנה עגונות אם בעליהן לא ישובו מן המלחמה ולא תהיה עדות כי מתו [רש"י נקט לשון "שאם ימות", מפני שבדרך כלל מי שאינו חוזר מן המלחמה - מת]. לפי שיטת רש"י, איפוא, הגט ניתן על תנאי שלא ישוב מן המלחמה.

אולם, רבינו תם חולק וסובר כי הם גירשו את נשותיהם בלא כל תנאי, וכששבו מן המלחמה - שבו וקידשון.

מעיקר הדין שני הפירושים ניתנים ליישום, אך כתבו הפוסקים כי לכתחילה יש לנהוג כרבינו תם ולא לגרש על תנאי, כדברי רש"י, מפני תקנת הר"י מפאריש שתיקן לבלתי תת גט על תנאי מפני שגיאות שונות העלולות ליפול בעת נתינת גט מסוג זה (מרדכי, גיטין. פרק מי שאחזו, ורמ"א אהע"ז סימן קמ"ה ס"ט). ברם, כאשר היוצא למלחמה הוא כהן, האפשרות שיגרש את אשתו אינה תועלתית, שכן, לכשתגרוש ממנו אינו רשאי לנשאה שנית, שהרי גרושה אסורה לכהן, ולפיכך אין מנוס לכהנים אלא לגרש על תנאי.

גיטין מסוג זה נהגו עד לפני דורות אחדים. חיילים יהודיים נשלחו למלחמות במחוזות שונים, לא התבצע רישום מדויק על הנעשה בשדה הקרב, ולעיתים נקברו חיילים רבים בקברי אחים ואף מצבה לא הוקמה על קברם. אותם חיילים היו נותנים גט לנשותיהם לפני יציאתם לקרב, ומתנים, כי אם לא ישובו למקום פלוני עד תאריך פלוני - הגט יחול.

בשנים תרל"ז-ח ניטשה מלחמה עזה בין רוסיה לטורקיה וחיילים יהודיים רבים יצאו אל החזית והפקידו גט אצל נשותיהם.

הבעל יכול לחזור אך לא לביתו: באחד המקרים נתן חייל יהודי גט לאשתו תוך תנאי כי יבוא לביתו עד כ"ט בכסליו שנת תרל"ט. החייל הכהן נמלט מהחזית ובא לעיר בראדי, לפי שלעירו לא יכול היה לחזור "מטעם הכמוס". טעם כמוס זה מותר כבר לגלות: הוא ברח מרוסיה לבראדי, ואוי היה לו אילו היה חוזר למדינתו... האפשרות היחידה היתה, שאשתו תבוא אליו לבראדי. ברם, האם באופן זה נחשב הדבר כקיום התנאי? מחד, הן אינו יכול לחזור אל המקום שבו התגורר עם אשתו, מאידך, הוא חוזר למקום אחר בו הוא יכול להתגורר עמה.

ובכן, אלמלא היה מדובר בכהן, יתכן שהיו משיבים לו שאשתו תבוא לבראדי והוא יקדשה שנית, על הצד שהגט חל, ובכך היה נפתר העניין לשיעועות רצון כל הצדדים. ברם, כהנים אינם רשאים לשאת גרושה, ולפיכך נוצר צורך לברר עד תום, אם הגט חל אם לאו.

אשתו - "ביתו": פוסק שהתגורר בבראדי, בשם רבי חיים יהודה לייב מסיצינא, נדרש לעניין, ובתשובתו שפרסם בשו"ת "שערי דעה" (תשובה צ"ט) הוא כותב, לגבי עצם השאלה אין כל ספק, שכל מקום שיתגורר עמה, נחשב "ביתו", שהרי דרשו חז"ל במסכת יומא (פרק א' משנה א') "ביתו - זו אשתו" [ועיי'ש ראיות נוספות] ומלכתחילה לא היתה הקפדה שישוב למקום מסוים דווקא, אלא למקום שאשתו מצוייה בו.

מפסיד את תנאי פרנסתו: עם זאת, הוא מעלה שאלה אחרת, והיא, כי במקום הקודם שבו התגורר, היתה פרנסתו בבית חותנו, ועתה בהתנתקו ממקום מגוריו ומחותנו, עליו לנדוד להביא טרף לביתו. מניין לנו, כי בשעה שנכתב הגט, לא התכוון הבעל שהגט לא יחול אך ורק אם ישוב למעמדו הקודם, עת פרנסתו לא הוטלה על שכמו?

שאלה זו כבדת משקל, מפני שגם אם עומד הבעל ומכריז בקול רם כי מעולם לא חשב על כך, ועיקר כוונתו לחיות עם אשתו, מניין שניתן להאמין לו? ובכן, רבי חיים יהודה לייב מכריע, כי מאחר שמלכתחילה, בעת כתיבת הגט, היה ידוע, שבמצב מלחמה זה, אין כל וודאות שישובו להתגורר במקומם, הרי ניכרים דברי אמת שלא כלל זאת הבעל בתנאו, ולפיכך הורה, כי תבוא האשה להתגורר בבראדי וכך תהיה עיר זו מקום מגוריה, ואחר כך יבוא הבעל עם שני עדים, שיראו כי הוא מקיים את תנאו בבואו לדור ב"ביתו".

דף ח/ב כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו
מדוע הכפילות?

הט"ז (יו"ד סימן קכ"ד ס"ק א') עומד על כפילות לשון הגמרא, "כל המנבל... דבר נבלה..." ומסיק מכך, כי העונשים החמורים המוזכרים בגמרא, נאמרו רק כלפי מי שבכוונה תחילה מוציא מפיו דברי נבלה. זו באה הכפילות ללמדנו: מנבל פיו שגם התכוון להוציא דבר ניבול זה מפיו. **ואילו** החיד"א נוקט, כי בכפילות זו ביקשו חז"ל ללמדנו להיפך, "כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה", הן בדעת והן בלא דעת, הרי הוא נענש ("לב דוד").

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגד בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים **מגידי השיעורים מבית מדרשו**

הרה"ג ר' בנימין זאב בויאר שליט"א

ביהכ"נ היכל התלמוד - בני ברק

לרגל הולדת הבן

הרה"ג ר' יוסף הבלין שליט"א

ביהכ"נ חניכי הישיבות - אלעד

לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג ר' עזרא קריגר שליט"א

ביהכ"נ היכל משה - רמת גן

לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג ר' יעקב שאמה שליט"א

ביהכ"נ קול יעקב - בני ברק

לרגל נישואי הבן

הרה"ג ר' שלמה שבקס שליט"א

ביהכ"נ אהל משה - אשקלון

לרגל הולדת התאומים

הרה"ג ר' יונה שרייבר שליט"א

ישיבת חידושי הר"מ - תל אביב

לרגל נישואיו

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב פניגשטיין** ז"ל

ב"ר שאול יצחק ז"ל נלב"ע - כ"ה באלול תש"כ

והוגנת מרת **שושנה דבורה** ע"ה ב"ר אלטר

סטרלצר ז"ל נלב"ע ח' בתשרי תרצ"ז **תנצב"ה**

הנוצחה ע"י ידידינו הר"ר **שאול**

יצחק פניגשטיין ומשפחתו שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
למנויים, ובכל עניין טל: 03-6160657

לעילוי נשמת

מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה

ב"ר יצחק צבי נפחא ז"ל נלב"ע ער"ה תשנ"ט

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה הופמן** ז"ל

ב"ר שלמה זלמן הלוי ז"ל נלב"ע א' בתשרי תש"ס

תנצב"ה

הנוצח ע"י הר"ר **נחמן ומריה**
פלוטניצקי שיחיו - הרצליה